
Kystkultursamlingen i Tananger

Tanangers tredimensjonale historie

Stiftelsen Kystkultursamlingen i Tananger

Stiftelsen ble etablert i oktober 1991
i henhold til Lov av 23. mai 1980 om
stiftelser.

Formålet med stiftelsen er å
bidra til styrking av distriktets lokale
identitet gjennom aktiv historie- og
tradisjonsformidling.

Alle henvendelser om rettigheter stiles til:
Stiftelsen Kystkultursamlingen i Tananger

Grafisk formgivning: Jan Jørgensen
Tekst: Bjørn Aage Krane
Fotos side 1,4,5,6,7,8 og 9, Jan Tore Glenjen
Foto nederst side 4 Bjørn Aage Krane
Foto side 10, Kjell I. Hodne
Trykk: Industritrykk

Denne brosjyre er utgitt i samarbeid med **Saga Petroleum**.

En gjenstand forteller mer enn ord og bilder

**Melingsjøhuset
bygd i 1851**

**Tre sjøhus på
Melingsholmen**

**Melingnauset
gjenoppbygd vinteren
1993/94**

**Flere naust på
Melingsiden**

**Flere tusen lokalhistoriske
gjenstander fra fiske, fangst,
sjøfart, handel og jordbruk.**

Tenk deg historien fortalt bare med ord. Våre forfedres liv redusert til trykksverte og papir. Ingen gjenstander å ta på. Ingen håndfaste bevis. Tenk deg vikingetiden fortalt uten Osebergskipet, uten tusen år gamle smykker, skjold og sverd.

Tananger havn fotografert under vårsildfisket i 1913.

Tananger har i dag over 6.000 innbyggere. De aller fleste har flyttet hit etter at «oljå» kom. Svært få kjenner ved selvsyn den idylliske fiskehavnen som i år 1900 huset 186 mennesker og på slutten av 1960-tallet omkring 500.

Når oljeingeniøren skuer ut over ledninger, rør, mudtanker og forsyningsskip, kan det være vanskelig for ham å se for seg Tananger en vårdag med havnen tett pakket med båter under sildefisket. Eller de små losbåtene som kappseilte om oppdrag, bøndene som tjente gode penger på et eventyrlig hummerfiske eller båten som søkte tilflukt i den eneste nødhavnen mellom Egersund og Stavanger.

Kystkultursamlingen skal prøve å gi oss et innblikk i det som var. Gjen-skape opplevelser. Hjelp oss til å slå rot og føle oss hjemme her. Og - ikke minst - gi tilbud om å være med og videreutvikle samlingen, skape noe.

**Utstilling og arkiv på
Storevarden skole**

30 eldre bruksbåter

**17 gamle båtmotorer
med byggeår
fra 1910 til 1950**

**Den gamle losskøyta
"Tananger"
bygd i Risør i 1955**

Tre saltvannsakvarier

Trankokeri

Tanangers tredimensjonale historie

Melingsjøhuset

Melingsjøhuset ble bygd av Ole Torgersen Meling. På en av bjelkene i andre etasje står det at byggearbeidet ble fullført i 1851. Huset er på tre etasjer pluss loft, og har vært brukt blant annet til handelssted, fiskemottak, trankokeri og sildesalteri. I fiskesesongene har tilreisende fiskere overnattet på sjøhuset, og det har vært i bruk som lager og verksted for fiskeutstyr og mindre båter. Det har også vært bøkkerverksted på Melingsjøhuset.

I 1992 fikk Kystkultursamlingen avtale med eierne av sjøhuset om å disponere det. Avtalen gjelder for 40 år framover, og gjør Melingsjøhuset til det naturlige midtpunktet for samlingen.

Akvariene

Tre saltvannsakvarier, hvert på ca. 3000 liter hører til samlingen. Bestanden i akvariene består av lokale fiskeslag og livet i fjæra. Her finner du torsk, sei, lyr, blåstål, rødnebb, sandflyndre, hummer og en og annen steinbit blant andre slag.

Noen av de gamle båtene:

1 garnbåt for vårsildfisket

30 fot, byggeår ca. 1820

8 færingar

15-18 fot, byggeår 1840-1926

Det er kommet liv igjen i den gamle stuen på Melingsjø-huset. Med bildet er Trygve Sekse, Anders Kristiansen, Inger Marie Meling (eier av Melingsjøhuset) og Ingrid Sekse.

Tananger har fra gammelt av vært "losbyen". Losbåter har i 200 år vært en del av havnebildet.

5 seksæringar

20-22 fot, byggeår 1840-1890

2 oselvere

15 og 22 fot, byggeår 1907 og 1910

2 gavlbåter

20 og 30 fot, byggeår 1925 og 1944

2 nordlandsbåter

18 fot, byggeår 1914 og 1920

1 pram

9 fot, byggeår 1930

1 motorbåt 19 fot, byggeår 1920, med 3 hk Sleipner

Losskøyta «Tananger»

Skøyta ble bygd på Sauvik båtbyggeri i Risør i 1955. Hun har gjort tjeneste som losbåt mange steder langs kysten. I 1992 overtok Kystkultursamlingen henne fra Kystverket.

Skøyta er en sentral del av samlingen og brukes til medlemsturer til Rott og andre steder. Hun gjør også tjeneste som slepebåt og støttefartøy når samlingens mindre seilbåter skal delta ved arrangementer andre steder enn i Tananger.

Da hun ble bygd i 1955, fikk hun navnet «Åsvær» og ble stasjonert utenfor Sandnessjøen. Senere kom hun til Skrova under navnet «Skrova», til Andenes med navnet «Andenes» og til Hestvika i Trondheimsfjorden under navnet «Trondheim».

Tanangers tredimensjonale historie

Losene konkurrerte om oppdrag

I gamle dager var losingen av skip til og fra havn basert på fri konkurranse. Det førte til at losene jaktet på kunder, som de kappseilte ut til for å tilby sine tjenester. Jo skarpere konkurransen var, desto lenger til havs trakk losene for å møte skipene.

Losene var fra gammelt av selv forpliktet til å holde båter. Denne ordningen varte helt fram til 1950, da staten overtok ansvaret for å holde losbåter.

Tananger har fra gammelt av vært loshavn. I den første tiden var losvirksomheten en bigeskjeft for bønder og fiskere. Ut over på 1800-tallet ble det mer og mer et heldagsarbeid, samtidig som antallet loser gikk ned. På begynnelsen av 1800-tallet var inntil 27 loser knyttet til Tananger, mens det i 1909 var to loser i Tananger, to på Rott og en på Vigdel.

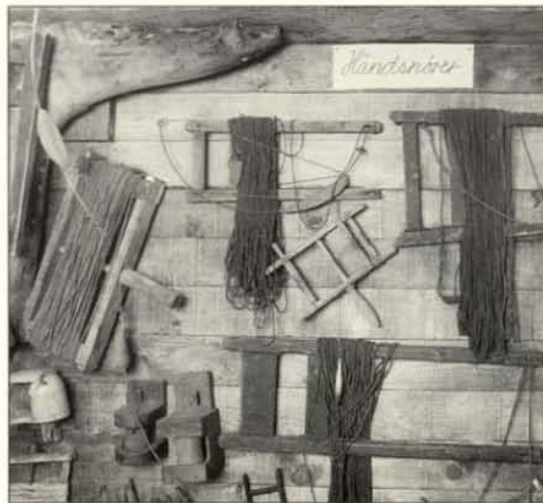
I dag er det 17 loser tilknyttet losstasjonen i Tananger.

Flatholmen fyr

Bare omkring en nautisk mil fra Melingsjøhuset ligger den sagnom-suste Flatholmen. 24. januar 1994 var det 100 år siden ulykken, som lenge sto i omtalt i Nordahl Rolfsens lese-bok og gjorde «Jentene på Flat-

På tredje etasje i Melingsjøhuset er det samlet fiskeredskap av forskjellig slag. Tre av de ivrige veteranene i Kystkultursamlingen i arbeid med vedlikehold: Lars Kvinnesland, Karsten Hellestø og Kristian Kristiansen (bak).

Håndsnører var et av de viktigste fiskemetodene i gamle dager.

holmen» til alle manns eie. Et forrykende uvær blåste opp da fyrvokteren og hans sønner Ansgar på åtte og Torvald på ti år var på vei hjem etter å ha seilt kona til Tananger. De kullseilte på vei inn til holmen. Dette så søstrene Ester og Bertine, som fikk satt båt på vannet i et forsøk på å hjelpe dem. I en vill kamp mot sjøens krefter tapte faren og Torvald, mens de to jentene klarte å berge livet til Ansgar.

Flatholmen er ikke en del av Kystkultursamlingen, men likevel tett knyttet til samlingen. Flere av gjenstandene fra fyret og fyrvokterboligen er gitt til samlingen.

Hummerhavnen Tananger

Årsaken til at Tananger i det hele tatt ble bebygd, er hummeren. Tananger har en lun og trygg havn for fiskerne, her er jordbruksland innenfor, og i sjøen bor hummeren. Det gjeveste hummerfisket i Rogaland har alltid foregått i farvannet omkring Rott og Håsteinen. Da var Tananger den naturlige «hummerhavnen».

Hummeren ga sikre inntekter som ingenting annet, samtidig som det heller ikke krevde mye og dyrt utstyr å fiske hummer. Teiner var det hollenderne som lærte bøndene i Tananger å bruke. Før den tid ble klyper med lange skaft brukt som fangstredskap.

Tanangers tredimensjonale historie

Den aller første snurpenota i 1876

Den første som skal ha prøvd seg med snurpenot her i landet, var den kjente notbasen Ole Hodne i Tananger.

Senhøstes 1875, da han var hjemme igjen etter sommer- og høstfisket nordpå, gikk han i gang med å omarbeide landnøtene sine til snurpenot. Han fulgte fremgangsmåten slik den var beskrevet i et amerikansk magasin, og fikk utrustningen klar til sildefisket begynte februar 1876.

Det første kastet gjorde han 3-4 nautiske mil utenfor Skudeneshavn. Utsettingen av nota gikk fint, og til å begynne med gikk det greit å snurpe den inn også. Været var fint og nota så full at silda stundom skumpisket havflata i nota. Men så skar snurpelina seg fast i en av ringene, og det var plent umulig å hale inn mer, samme hvor mye de prøvde. Det endte med at de måtte kappe lina og hale nota om bord. 12 tønner sild var alt de klarte å berge.

Slitne og skuffet dro Hodne og mannskapet tilbake til Tananger, der han satte karene sine i gang med å gjøre nota om til landnøter igjen. Det første forsøket med snurpenot var gjort - og mislykket. Hodne hadde gjort opptakten til den metoden som for alvor gjorde det mulig å ta opp

Karstein Hellestø i arbeid med vedlikehold av verktøyet.

Pensjonert fyrvokter Karsten Hellestø i arbeid med en notbåt fra Hordaland høsten 1993.

store mengder sild. Men det gikk ennå lange tider før ideen ble tatt opp igjen. Først i 1905 kom snurpenota i bruk for alvor.

(Kilde: Rogaland fiskarsoge, O. Indrehus, 1939)

Restaurering av gamle båter

Restaurering av gamle båter som kommer til Kystkultursamlingen er en viktig del av virksomheten. Verktøy og utstyr til dette bruket er også en del av samlingen, og arbeidet blir gjort i 1. etasje i Melingsjøhuset.

Mål og vekt

Mål og vekt var viktig i gamle dager også, og på Melingsjøhuset finner du et rikt utvalg av bismervecter og mål - både for å måle sildefangster og til bruk for andre formål.

Fottøy

I gamle dager var skotøyet til arbeidsfolk av et ganske annet grovt slag enn det vi er vant med i dag. På bildet til venstre ser vi skikkelige tresko, lærsko og lærstøvler med trebunn. Det var ikke uvanlig å skifte overlær opp til flere ganger på de samme trebunnene.

Tanangers tredimensjonale historie

Håndsnører

Håndsnøre var et av de viktigste fiskemetodene i gamle dager. Da hadde de ikke nylon, men betydelig grovere snøre. Likevel fikk de fisk, ikke minst fordi de var grunnkjent på fiskefeltet. De brukte vabein, som blir festet på ripa slik at snøret skal gli over med minst mulig friksjon og slitasje, både på snøre og båtripe.

Bøkkerverkstedet

På Melingsjøhuset er det satt opp et komplett bøkkerverksted, der det er mulig å bygge tønner og flytemerker av trevirke slik det ble gjort helt fram til plastmaterialene tok over.

Blokker, taljer og jomfruer

Utvalget store og flerskårne blokker og jomfruer stammer fra et engelsk fartøy som forliste og til slutt sank utenfor Tananger. Alt sammen hører til riggen fra fartøyet. Blokkene brukes til å stramme tau, mens jomfruene (de med tre hull) tjener til å stramme og feste tau i vanter og stag. Vi har også noen av de kjempestore blokkene som ble brukt til kjølhaling.

Gode tider i Tananger

Oljeindustrien har skapt oppsving som aldri før i Tananger. Men det har vært gode tider og stor virksomhet her før også. Rundt midten av 1800-

Åttringen er en av kystkultursamlingens stoltheter. Her er hun vel forvart i Melingsjøhuset, sommers tid kan du ofte se den mer enn 150 år gamle båten under seil på fjorden.

Aage Hagen starter den største av båtmotorene i samlingen, en 30-hesters Union. I forgrunnen står en av de eldste motorene, en Bolinder fra 1910, som har vært brukt som stasjonær motor på land.

tallet skapte fiske, handel og sjøfart mye liv og arbeid. På det meste var det fire butikker og fire bakeri her.

Ikke minst Gabriel Monsen visste å utnytte de gode tidene. Handelen svingte seg opp, i bakeriet ble det arbeidet natt og dag på to skift, og han hadde skuter både på langfart og i trafikk langs kysten.

Etterhvert fikk sildefisket større og større betydning til det kulminerte i 1920, da staten fjernet minsteprisene. I begynnelsen av dette århundret var både fangstene og fortjenesten eventyrlige.

Åttringen fra Frafjord

Åttringen fra Frafjord, en garrbåt for vårsildfisket fra ca. 1820, er restaurert og gjort sjødyktig på Melingsjøhuset på begynnelsen av 1990-tallet.

Gamle båtmotorer

Kystkultursamlingen har mange gamle båtmotorer. Noen av dem er det liv i, og målet er å restaurere alle til driftsklar stand.

Tananger Coastal Culture Collection

Welcome to the history of Tananger

The Coastal Culture Collection in Tananger is built up by local volunteers.

The purpose of the collection is to give you an idea of how people in this district lived in earlier times.

If you are visiting, spend an hour or two at the collection, enjoy a cup of coffee and warm waffles, or join the pilot boat on a trip to the island of Rott. If you are a local resident, we also invite you to take part in the activity of running the collection.

The Meling boathouse

The pictures on these two pages provide an idea of how Tananger looked some 100 years ago. They also show some of the objects and activities in the Meling boathouse; the centre of the collection.

The Coastal Culture Collection

The work of building up the Coastal Culture Collection started in 1982, when the retired customs officer, Kristian Kristiansen, began collecting old objects which he feared would otherwise be lost in the rapid industrial development of Tananger. Today Tananger is Norway's largest oil base.

Some ten years after Mr. Kristiansen started his work, the collection has become a foundation with its associated support group.

The Meling boathouse contains the main part of the collection and forms the centre of the activities.

The aim of the Coastal Culture Collection is to remind us of the past. It is a positive, environmental element in this busy industrial area - to be enjoyed by both the local residents and visitors to the district.

Die Dreidimensionale Geschichte von Tananger

Werfen Sie einen Blick in die Geschichte von Tananger

Die in vielen freiwilligen Arbeitsstunden entstandene Küstenkultursammlung soll den Besuchern einen Eindruck vom früheren Leben in und um Tananger vermitteln.

Verbringen Sie 1-2 Stunden in diesem kleinen Museum, lassen Sie sich eine Tasse Kaffee und eine frischgebackene Waffel schmecken und machen Sie eventuell die Fahrt im Lotsenboot nach Rott mit. Alle, die hier wohnen, möchten wir auffordern, sich an der Entwicklung der Sammlung zu beteiligen.

"Melingsjøhuset"

Die Bilder auf diesen beiden Seiten sollen einen kleinen Eindruck vermitteln, wie es vor fast 100 Jahren in Tananger aussah. Abgebildet sind auch einige Gegenstände und Tätigkeiten im Hauptgebäude und Zentrum der Sammlungen, dem "Melingsjøhuset".

Die Küstenkultursammlung

Die Küstenkultursammlung geht auf eine private Initiative des pensionierten Zollbeamten Kristian Kristiansen zurück. Er begann 1982, Gegenstände zu sammeln, von denen er befürchtete, sie könnten durch die starke Industrieentwicklung verlorengehen. Heute ist Tananger nämlich Norwegens größter Erdölstützpunkt.

Gut 10 Jahre nach dieser Initiative ist die Küstenkultursammlung nunmehr eine Stiftung, deren Arbeit von einem Förderverein unterstützt wird.

Die Küstenkultursammlung soll an die Vergangenheit erinnern und das Leben in einem hektischen Industrieort bereichern - zur Freude der Einwohner und Gäste von Tananger.

Tanangers tredimensjonale historie

**Dette er noen av
båttypene vi har:**

Færing

Robåt med fire årer; derav navnet. Vanligvis 14-18 fot lang og rigget med sneiseil eller spriseil - eller råseil hvis det er en nordlandsbåt.

Seksæring

Robåt for inntil seks årer. Størrelsen er oftest 18-26 fot, og riggen er sneiseil, spriseil eller råseil.

Åttring

Nå er vi oppe i åtte tolleganger i båten, og fartøyet er gjerne omkring 30 fot eller større. Riggen er sneiseil, spriseil eller råseil.

Fra innvandrerdagene i Stavanger i juni 1993. Alle som blir med i venneforeningen får anledning til å bli med på disse arrangementene, som er til stor glede både for de som deltar og dem vi besøker.

Oselver

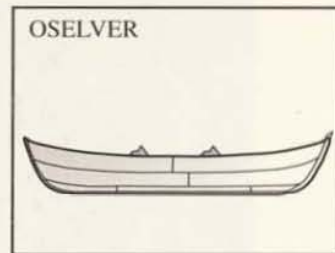
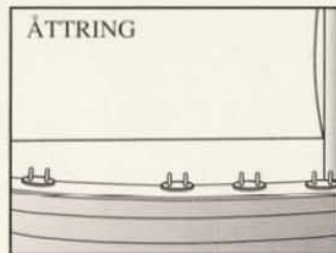
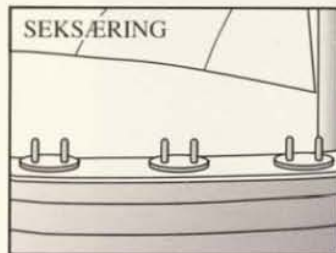
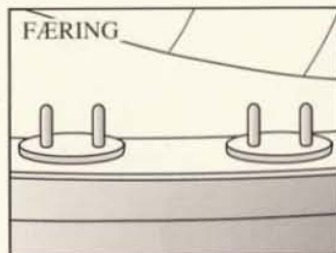
Oselveren stammer fra Os i Sunnhordland. Karakteristisk for den, er at den er bygd av bare tre bord på hver side. Det er en smekker farkost som kan være både færing og seksæring, og være rigget med sneiseil, spriseil eller i noen tilfeller bermudaseil, som er moderne utstyr.

Gavlboat

Ro- eller seilbåt bygget tverr akter - med gavl, der det står en rull til å trekke fiskebruk over.

Pram

Liten flatbunnet farkost, gjerne bare 8-9 fot, brukt som lettboat til større fartøyer.

Kystkulturens venner

Kystkulturens venner er stiftet som en organisasjon for de som støtter arbeidet med kystkultursamlingen. Medlemskap gir fri adgang til samlingen og anledning til å være med og bruke samlingens båter. Ikke minst oppfordres medlemmer av venneforeningen til å bli med på dugnader - til glede for seg selv og til nytte for samlingen.

Skaff deg en hobby som er både samfunnsnyttig, interessant og morsom.

Bli medlem!

Nye gjenstander til samlingen

Hvis du har gjenstander som du tror passer i samlingen, tar vi gjerne imot, og lover å ta godt vare på det vi får. Vi er interessert i utstyr fra handel, sjøfart og fiskerier, eldre verktøy av forskjellig slag, møbler, fotografier, eldre bøker og så videre.

Ta kontakt!

Einar Bjelland	51 69 67 53
Trygve Ersland	51 69 65 38
Aage Hagen	51 69 91 75
Bjørn Aage Krane	51 69 01 03
Kjell Kristiansen	51 69 97 29
Tore Kristiansen	51 69 94 77
Per T. Sekse	51 69 93 62

Stiftelsen Kystkultursamlingen i Tananger

Havnealléen 2, 4056 Tananger
